

Оцінка впливу наслідків війни на розвиток зовнішньої торгівлі товарами на урбанізованих територіях України

У статті розкрито проблеми, що виникли в сфері формування та реалізації зовнішньоторговельної політики, внаслідок російського вторгнення на територію України. Зовнішня торгівля є однією зі складових формування національної економіки, а її стан впливає на валовий національний продукт, платіжний баланс країни та інші соціально-економічні показники розвитку країни. Використовуючи методи аналізу і синтезу, порівняння та узагальнення, здійснено аналіз товарної та географічної структури зовнішньої торгівлі товарами до та після повномасштабного вторгнення росії на територію України. Проаналізовано наслідки змін, що відбулися в структурі експортно-імпортних операцій. Зменшення обсягів експорту та імпорту майже за всіма групами товарів та скорочення часток всіх регіонів світу на користь країн ЄС. Провідне місце в товарній структурі експорту займають товари аграрної промисловості, а імпорту – мінеральні продукти. Обґрунтовано напрями формування державної політики в сфері регулювання зовнішньоторговельних операцій в короткостроковому, середньостроковому та стратегічному вимірах, які визначено Національною радою з відновлення України від наслідків війни. Зовнішньоторговельна політика, яка формується під впливом ризиків та загроз війни, спрямована розвивати та нарощувати обсяги зовнішньої торгівлі з країнами ЄС та США, Японією і Канадою. Пріоритетними напрямками розвитку зовнішньої торгівлі є: оборонно-промисловий комплекс; металургія і металообробка; агропромисловий комплекс; машинобудування; добувна промисловість; меблева і деревообробна галузі. Також важливе місце визначено для розвитку інноваційних підприємств та наукоємного виробництва, що забезпечить перехід до економіки, що розвивається.

Ключові слова: державна політика; зовнішня торгівля; війна росії проти України; урбанізовані території; промисловість; сільське господарство; сталий розвиток.

Актуальність теми. Проблема підвищення рівня ефективності зовнішньої торгівлі є: сировинний характер експортних операцій, відсутність дієвої зовнішньоторговельної політики, неналежна інституційна база державного регулювання зовнішньоторговельних операцій, залежність національної економіки від імпортової продукції тощо. Характеризуючи сучасний стан експортно-імпортової діяльності України, вказані проблеми є актуальними та відкритими, що потребують прийняття рішень щодо їх розв'язання. Російсько-українська війна відсунула дещо на задній план ці питання, адже сектор державного управління зіткнувся з наслідками повномасштабного вторгнення. Це потребує відповідної оцінки наслідків реальних та потенційних загроз від війни.

За даними Національної ради з відновлення України від наслідків війни [6] станом на червень 2022 р. втрати активів бізнесу становлять мінімум \$8 млрд і швидко зростають, прями втрати аграрного сектору внаслідок війни складають \$4,3 млрд. Найбільша частка у загальному обсязі непрямих втрат належить активам підприємств та промисловості – \$28,7 млрд, на другому місці – агропромисловий комплекс та земельні ресурси на \$23,4 млрд. Ще \$23,3 млрд склали непрямі втрати, завдані сфері торгівлі. Це позначилося на зовнішній торгівлі товарами, зокрема географічній та товарній структурі експортно-імпортової операцій України, та призвело до нових викликів для міжнародної продовольчої безпеки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В науковому середовищі недостатньо розкривається питання впливу війни на зовнішню торгівлю. Зокрема, І.Г. Бабець [1] в своїх дослідженнях вивчає показники зовнішньоторговельної безпеки регіонів України та звертає увагу на загрози, які спричинені наслідками війни. Босак А.О. та Жила Д.О. [2], використовуючи положення теорії Хекшера – Оліна, обґрунтовують важливість міжнародної торгівлі у процесі повоєнного відновлення економіки України. Пашкуда Т. та Афенді А. [9] здійснили аналіз основних напрямків розвитку торгівлі в умовах війни та сформулювали основні напрями державної політики в частині регулювання торгівлі. Такі науковці, як Л.В. Сергієнко [10], К.В. Войціцька [3] розглядають окремі аспекти економічного розвитку урбанізованих територій країни в умовах воєнного стану та загроз національній безпеці.

Важливість здійснення досліджень у цій сфері в період війни в Україні пояснюється тим, що зовнішня торгівля розглядається як одна з основних складових національної економіки, яка безпосередньо впливає на валовий національний продукт, платіжний баланс країни. Також розвиток зовнішньої торгівлі дозволяє країні зайняти відповідне місце на міжнародній арені через формування та реалізацію міжнародних торговельних відносин з країнами світу. На сьогодні формується база аналітичних досліджень експертів

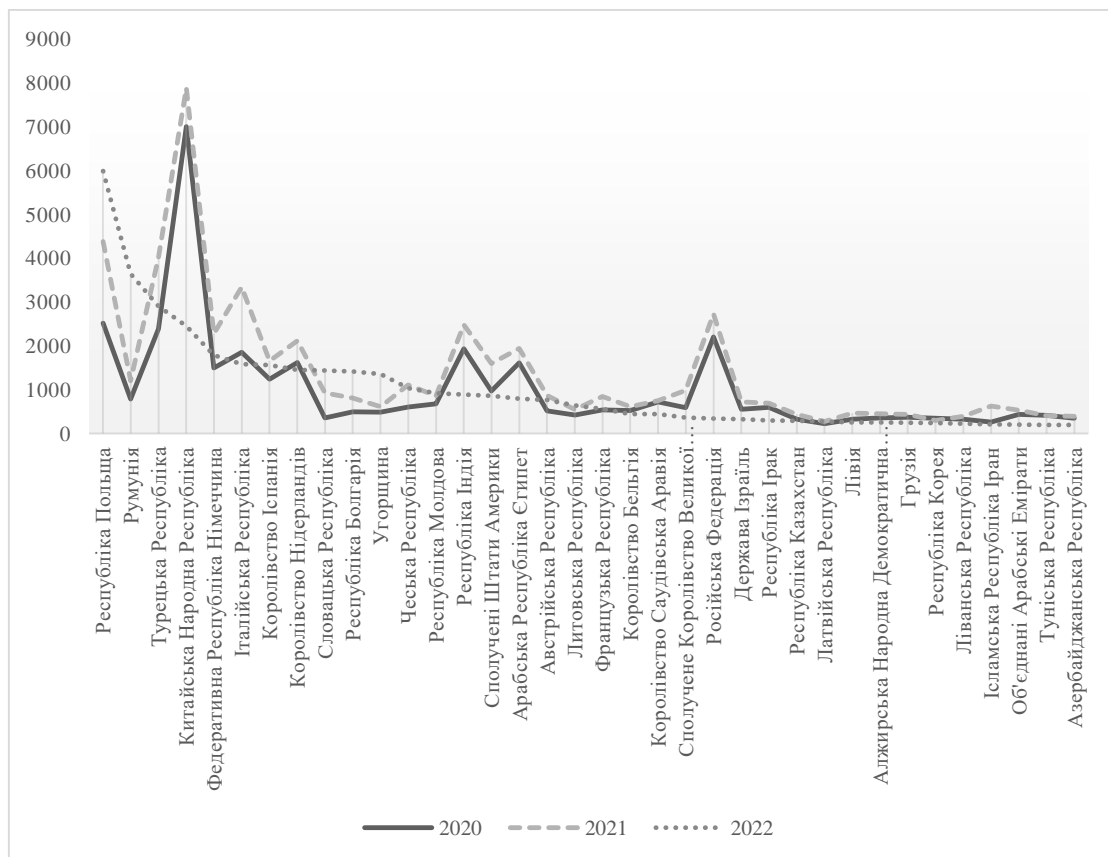
міжнародних організацій, які надають свої оцінки розвитку світової економіки та окремих країн світу під впливом наслідків війни Росії на території України (ООН, група Світового банку, Food and Agriculture Organization, International Organization for Migration, ЮНКТАД та інші).

Щодо оцінки і подолання наслідків російсько-української війни, то в іноземній науковій літературі досліджуються такі аспекти: наслідки російсько-української війни для глобальної та регіональної продовольчої безпеки (К.А. Abay, С. Breisinger, J. Glauber, S. Kurdi, D. Laborde, K. Siddig (2023), С. Arndt, X. Diao, P. Dorosh, K. Pauw, J. Thurlow (2023)); екологічну політику ЄС та енергетичну геополітику (С. Kuzemko, M. Blondeel, С. Dupont, M. С. Brisbois (2022)); вплив російсько-української війни на економічне зростання, споживання енергії та викиди вуглецю (L. Cui, S. Yue, X. H. Nghiem, M. Duan (2023)); вплив російсько-української війни на міжнародний фінансовий ринок (M. Izzeldin, G. Muradoglu, V. Pappas, A. Petropoulou, S. Sivaprasad (2023)); вплив війни на міжнародні торговельні потоки (Y. Wang, E. Bouri, Z. Fareed, Y. Dai (2022)). В цілому лише за 2022 р. в міжнародній базі Scopus (Social Sciences and Economics, Econometrics and Finance) опубліковано 49 наукових праць, а за 2 місяці 2023 р. – 36. Це свідчить про високий рівень зацікавленості досліджуваною тематикою серед науковців та вплив наслідків російсько-української війни не лише на національну безпеку України, а й міжнародну.

Метою статті є оцінка змін, що відбулися в географічній та товарній структурі українського експорту та імпорту товарів після повномасштабного вторгнення росії на територію України.

Викладення основного матеріалу. Початковий стан економіки України до повномасштабного вторгнення росії Національна рада з відновлення України від наслідків війни аналізує таким чином: «Україна завершила 2021 рік з рекордним ВВП у \$200 млрд, \$6,7 млрд прямих іноземних інвестицій та зростанням на 34,7 % експорту товарів та послуг. Все це дало змогу покращити добробут населення – реальне зростання середньої номінальної заробітної плати штатних працівників становило 10,5 %, в цілому реальні наявні доходи населення збільшилися на 4,3 %» [6]. Перш за все, варто зазначити, що відкритість економіки до участі в зовнішньому ринку товарів і послуг характеризує загальний ліберальний напрямок державної політики України. Адже за останні роки частка експорту в ВВП країни коливалася від 35,5 % (2022 р.) до 52,6 % (2015 р.), а імпорту – від 52,3 % (2022 р.) до 55,2 % (2015 р.) [11]. Така висока частка імпорту в ВВП країни характеризує імпортозалежність економіки та потребує здійснення відповідних заходів з боку держави в сфері застосування інструментів регулювання експортно-імпортних операцій.

Тому в дослідженні здійснено статистичний аналіз зміни географічної структури експортно-імпортних операцій України до країн світу в період 2020–2022 рр. (рис. 1 та 2).

Джерело: складено за даними НБУ [8]

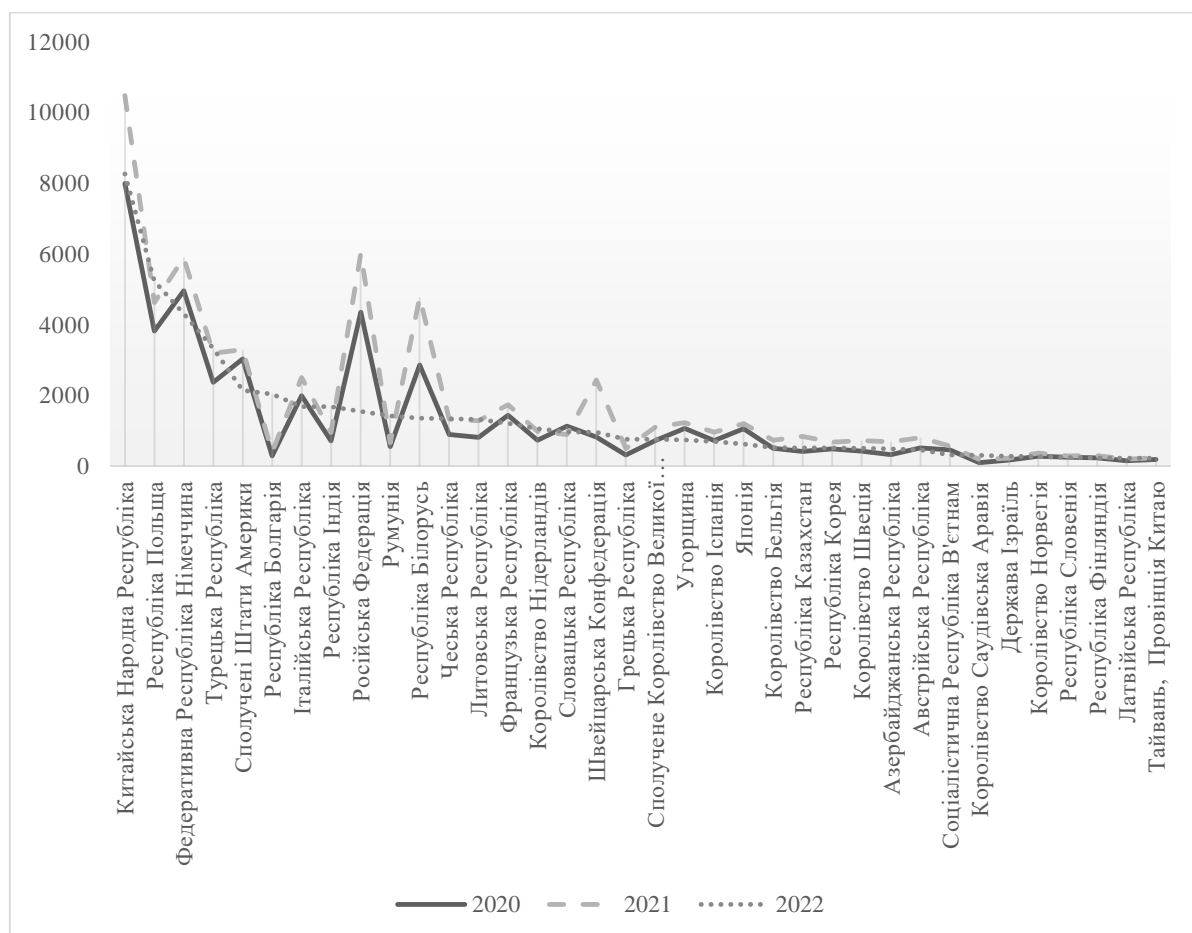
Рис. 1. Динаміка експорту товарів у розрізі країн світу, млн дол. США

У 2021 р. лідером українського експорту був Китай, натомість в 2022 р. першу позицію країни-імпортера українських товарів зайняла Польща. Піднялися в рейтингу країн-партнерів, до яких збільшився експорт з України, – Румунія, Словаччина, Болгарія, Угорщина. Зростання експорту до країн Європейського Союзу (ЄС) спричинено скасуванням мита, квот і зборів з українського експорту на європейський ринок. Однак не для всіх сторін зовнішньоторговельних відносин це мало позитивний результат, і тому це призвело до заборони деякими країнами-членами ЄС імпорту українського зерна й інших видів сільськогосподарської продукції.

Втратили свої позиції та, відповідно, зменшився обсяг експортних операцій до таких країн, як: Туреччина, Німеччина, Італія, Індія, США, Єгипет, Ізраїль та ін. Це пояснюється зміною в логістичній інфраструктурі України, руйнуванням сукупності виробничих промислових комплексів, зменшенням споживчого попиту, що є наслідком російського вторгнення на українську територію.

Отже, відбулися суттєві зміни в географічній структурі експорту за регіонами країн світу в 2022 р. – скорочення часток всіх регіонів світу на користь країн ЄС. Частка експорту з України до країн Європи збільшилась з 39 % у 2021 р. до 62 % у 2022 р. Натомість частка Азії зменшилась з 36% до 24%, СНД – з 11 % до 6 %, Африки – з 10 % до 5 %, Америки – з 5 % до 3 % (за даними НБУ [8]).

Ще до 2022 р. Росія входила у п'ятірку лідерів за обсягами українського експорту. Однак, війна внесла відповідні зміни і, як наслідок, уряд України повністю заборонив зовнішню торгівлю з країною-агресором.

Джерело: складено за даними НБУ [8]

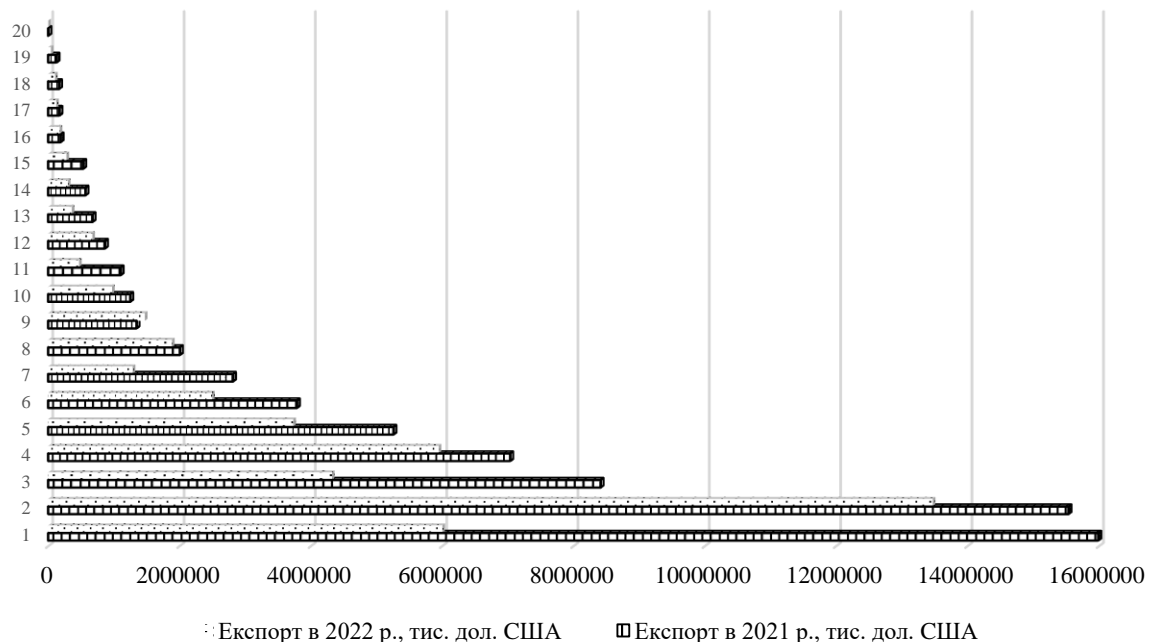
Рис. 2. Динаміка імпорту товарів у розрізі країн світу, млн дол. США

Щодо імпортних операцій, то тут свої позиції не втратив Китай, хоча кількісно зменшились обсяги постачань в Україну. Це перш за все пояснюється зменшенням чисельності платоспроможного населення в країні та, як наслідок, зниженням рівня споживчого попиту на товари. Такі країни, як: Польща, Туреччина, Болгарія, Індія, Румунія, зміцнили свої позиції в рейтингу найбільших імпортерів до України. До кінця 2022 р. переважну частку в імпорті зайняли країни ЄС, частка СНД зменшилася більш ніж у 2 рази, частка Азії, Африки, США та інших країн не змінилася.

Сировинна спрямованість та переважно продовольча структура експорту, імпортна енергозалежність та висока частка готової продукції (машини, устаткування, транспортні засоби тощо) в структурі імпорту

визначають проблеми в зовнішньоторговельній політиці України. Експортна політика не відображає ефективного виконання завдань і цілей щодо покращення економічного розвитку країни за рахунок формування конкурентоспроможного експортного потенціалу. Вагома частка імпорتنих операцій в зовнішньоторговельному обороті країни вимагає переорієнтації національних виробництв та залучення інвестицій задля участі в глобальних ланцюгах створення вартості.

Здійснено аналіз та порівняння товарної структури експортно-імпорتنих операцій в 2021 та 2022 рр. (рис. 3 та 4).

Джерело: Державна служба статистики України [4]

Примітки: 1. Недорогоцінні метали та вироби з них; 2. Продукти рослинного походження; 3. Мінеральні продукти; 4. Жири та олії тваринного або рослинного походження; 5. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання; 6. Готові харчові продукти; 7. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості; 8. Деревина і вироби з деревини; 9. Живі тварини; продукти тваринного походження; 10. Різні промислові товари; 11. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них; 12. Текстильні матеріали та текстильні вироби; 13. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби; 14. Вироби з каменю, гіпсу, цементу; 15. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів; 16. Взуття, головні убори, парасольки; 17. Прилади та апарати оптичні, фотографічні; 18. Шкури необроблені, шкіра вичинена; 19. Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння; 20. Твори мистецтва

Рис. 3. Товарна структура експорту з України в 2021 та 2022 рр., тис. дол. США

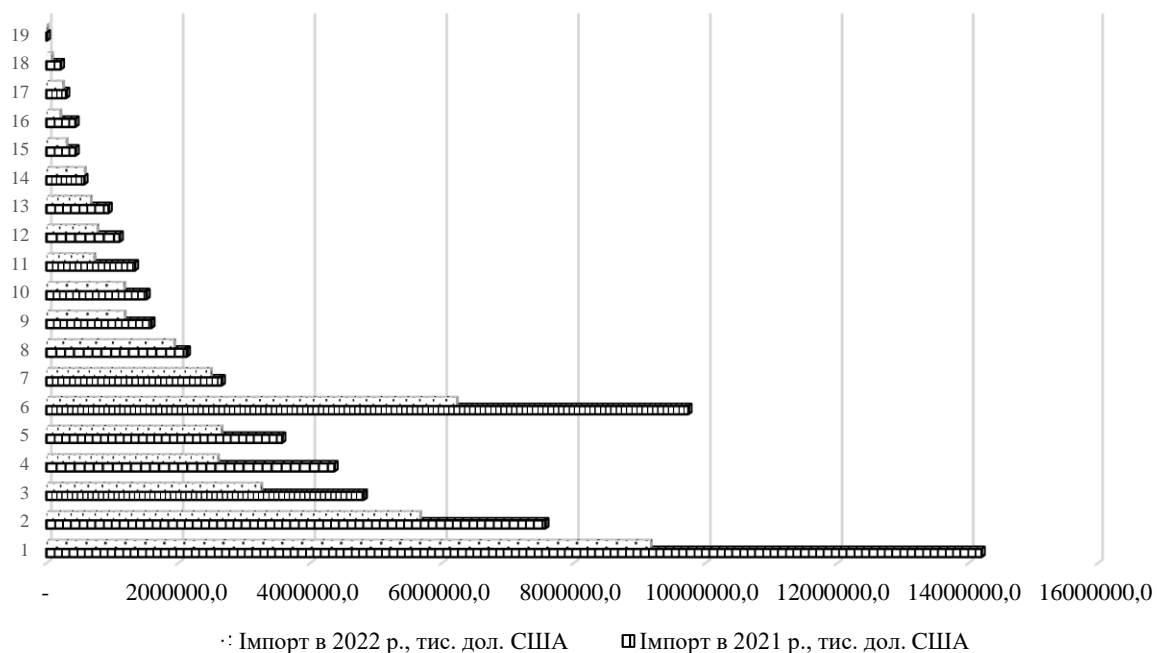
Майже по кожній з груп товарних позицій відбулося зменшення обсягів операцій експорту. Лише в позиції «Живі тварини; продукти тваринного походження» зафіксовано приріст в 109,4 % (зокрема, за такими групами товарів: 02 м'ясо та їстівні субпродукти; 04 молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед). В позиції «Продукти рослинного походження» такі групи товарів, як: 12 насіння і плоди олійних рослин; 14 рослинні матеріали для виготовлення, показали зростання в 54,3 і 83,8 % відповідно. Також за позицією «Готові харчові продукти» в складі груп 16 продукти з м'яса, риби, 17 цукор і кондитерські вироби з цукру, 20 продукти переробки овочів збільшився експорт на 6,8, 21,5 та 11 %, відповідно. Група товарів 27 палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки в межах позиції «Мінеральні продукти» показала зростання експорту на 32,6 %.

Найбільший вплив війна росії на території України мала на хімічну, машинобудівну, енергетичну та вугільні промисловості, якщо оцінювати зміни, що відбулися в товарній структурі експорту в 2022 р. порівняно з 2021 р. Зокрема, експорт полімерних матеріалів, пластмас та виробів з них зменшився на 57 %, перлів природних або культивованих, дорогоцінного або напівдорогоцінного каміння – на 68 %, недорогоцінних металів та виробів з них – на 62 %.

Зруйнована інфраструктура виробничих промислових комплексів, яка не підлягає відновленню, приносила левову частку прибутку підприємствам та формувала експортний потенціал України. Це було базисом переходу українського експорту від сировинного до з високою доданою вартістю. Натомість нові реалії формують необхідність перегляду експортної політики держави задля використання можливостей розвитку українського бізнесу та уникнення існуючих загроз і ризиків в зовнішній торгівлі з країнами-партнерами.

Таким чином, варто звернути увагу на аграрний сектор економіки та трансформувати його діяльність задля отримання максимальної вигоди для держави, підприємництва та населення країни. Адже, як

бачимо, сільське господарство, навіть незважаючи на природні фактори, воєнні дії країни-агресора та низький рівень державного фінансування, не втратило, а навіть і покращило окремі товарні позиції в структурі експортних операцій у 2022 р.

Джерело: Державна служба статистики України [4]

Примітки: 1. Мінеральні продукти; 2. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання; 3. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби; 4. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них; 5. Недорогоцінні метали та вироби з них; 6. Готові харчові продукти; 7. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості; 8. Текстильні матеріали та текстильні вироби; 9. Продукти рослинного походження; 10. Живі тварини; продукти тваринного походження; 11. Прилади та апарати оптичні, фотографічні; 12. Різні промислові товари; 13. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів; 14. Вироби з каменю, гіпсу, цементу; 15. Взуття, головні убори, парасольки; 16. Жири та олії тваринного або рослинного походження; 17. Деревина і вироби з деревини; 18. Шкури необроблені, шкіра вичинена; 19. Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння; 20. Твори мистецтва

Рис. 4. Товарна структура імпорту в Україну в 2021 та 2022 рр., тис. дол. США

Аналізуючи товарну структуру імпорту, можна зробити висновок, що відчутно вплинуло скасування значної частини мит та ПДВ на товари критичного імпорту. В цілому імпорт показав скорочення на 24,1 % в 2022 р. порівняно з 2021 р., але воно було менше, ніж в експорті – 35,2 %. Від'ємне сальдо зовнішньоторговельного балансу залишається вже декілька років, що негативно позначається на платіжному балансі та валовому національному продукті.

Незважаючи на сукупне зменшення обсягів імпорتنих операцій, за окремими товарними групами в 2022 р. відбулося збільшення імпорту порівняно з 2021 р. Зокрема, імпорт овочів зріс на 40,8 %; рослинні матеріали для виготовлення – 24,4 %; порох і вибухові речовини – 12,5 %; одяг та додаткові речі до одягу, текстильні – 75,4 % та інше.

Лідером в товарній структурі імпорту як і в 2021 р., так і в 2022 р. є мінеральні продукти (20,5 і 23,7 %, відповідно). Однак у зв'язку із змінами потреб ринку імпорт паливних матеріалів зменшився, що видно на рисунку 4. На 35 % впали обсяги імпорتنих операцій машинами та різним обладнанням, а також значне зменшення імпорту відбулося за позицією «Недорогоцінні метали та вироби з них» – 40 % та «Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості» – 36 %.

Імпорт товарів легкої промисловості в 2022 р. зайняв вище місце в товарній структурі – 4,5 % порівняно з 2021 р. – 3,7 %. Це можна пояснити тим, що великий обсяг даних товарів імпортується для потреб армії (наприклад, військова форма). Так само зростання відбулося за товарною групою «літальні апарати» на 1,8 %.

Враховуючи те, що сукупний споживчий попит в Україні з початком повномасштабної війни Росії зменшився, імпорт продуктів харчування в 2022 р. також зменшився – на 26 %.

Міністерство економіки України прогнозує, що експорт товарів та послуг у 2023 р. буде зростати. Такі прогнози обґрунтовані змінами, що відбуваються в промисловості, та доступом до трьох портів у Чорному морі, які розблоковані для експорту товарів сільського господарства. Натомість дані Державної служби статистики України [4] свідчать про те, що за період січень–травень 2023 р. експорт товарів

зменшився на 15,6 % порівняно з січнем–травнем 2022 р. Імпорт товарів навпаки показав зростання на 24,1% за аналізований період. Тобто від’ємне сальдо зовнішньоторговельного балансу зберігається і розрив між експортом та імпортом стає більшим.

Таким чином, зовнішньоторговельна політика потребує застосування відповідних інструментів, які в умовах воєнного стану зможуть стимулювати експортні операції та оптимізувати імпорتنі. Національна рада з відновлення України від наслідків війни в Проєкті Плану відновлення України [7] закладає певні цілі, що стосуються розвитку зовнішньої торгівлі. На етапі «Відновлення, перезапуск економіки та інститутів» (2023–2025 рр.) середньостроковими завданнями, які стосуються розвитку зовнішньої торгівлі, є:

- «розширити доступ до ринків збуту продукції з високою доданою вартістю, зокрема, забезпечити повний доступ до ринків G7 та ЄС», яке передбачає ряд заходів, що пов’язані з організаційними, фінансовими, правовими, інформаційними, мотиваційними та іншими видами інструментів державного управління зовнішньоторговельною діяльністю суб’єктів господарювання;

- «провести передвступні переговори, поглибити економічну інтеграцію з ЄС та підписати договір про членство в грудні 2024 року», що включає імплементацію економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (гармонізація системи технічного регулювання, взаємне визнання сертифікатів відповідності (промисловий безвіз));

- «здійснити перегляд рівня концентрації ринків у ключових галузях економіки з урахуванням фактичної структури контролю».

На етапі «Структурна модернізація та повноцінна інтеграція до ЄС» (2026–2032 рр.) поставлено такі стратегічні завдання:

- «суттєво наростити експорт переробної продукції з більш високою часткою доданої вартості: надання додаткового імпульсу для прискореного розвитку переробної промисловості; побудова повного циклу виробництва меблів»;

- «забезпечити перехід економіки на нові інноваційні тренди розвитку: підвищення рівня інноваційності вітчизняних продуктів; пріоритизація екологічно нейтральних виробництв та виробництв замкнутого циклу»;

- «забезпечити функціонування гнучкої та бізнес-орієнтованої регуляторної системи».

Очікуваними результатами від поставлених завдань у Проєкті Плану відновлення України [7] є:

1) короткострокові: «зупинка падіння виробництва товарів та послуг; першочергова відбудова повністю або частково зруйнованих виробничих / інфраструктурних потужностей; відновлення розірваних ланцюгів постачання продукції»; 2) середньострокові: «нарощування обсягів виробництва товарів (передусім переробної промисловості) та послуг, побудова нових інноваційних підприємств; розвиток сировинної бази; розширення пропускної спроможності логістики; розвиток експорту; проведення модернізації виробничих потужностей; збільшення наукоємності виробництва»; 3) стратегічні: «стрибок від перехідної економіки до економіки, що розвивається; повноцінне членство України в ЄС та завершення європейської економічної інтеграції України; входження в 10 найкращих експортерів світу по металу, агропродукції та IT-послугах; зменшення ресурсоємності економіки; розвиток інновацій; імпортозаміщення у сфері обладнання та військової техніки».

Тобто зовнішньоторговельна політика, яка формується під впливом ризиків та загроз війни, спрямована розвивати та нарощувати обсяги зовнішньої торгівлі з країнами ЄС та США, Японією і Канадою. Відповідно до проаналізованого плану відбудови України основними пріоритетними напрямками розвитку економіки в цілому і зовнішньої торгівлі зокрема є: 1) оборонно-промисловий комплекс; 2) металургія і металообробка; 3) агропромисловий комплекс; 4) енергетика; 5) машинобудування; 6) добувна промисловість; 7) логістика; 8) меблева і деревообробна галузі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, під час дослідження обґрунтовано проблеми, що виникли в сфері формування та реалізації зовнішньоторговельної політики, внаслідок російського вторгнення на територію України. На підставі методів аналізу і синтезу, порівняння та узагальнення, проведено аналіз товарної та географічної структури експортно-імпортних операцій до та після повномасштабного вторгнення росії на територію України. Здійснено оцінку наслідків впливу війни, що проявилися у зменшенні обсягів експорту та імпорту майже за всіма групами товарів, а також скороченні часток всіх регіонів світу на користь торгівлі з країнами ЄС. Основне місце в товарній структурі експорту займають товари аграрної промисловості, а імпорту – мінеральні продукти. В статті розглянуто Проєкт Плану відновлення України, який сформовано Національною радою з відновлення України від наслідків війни, та обґрунтовано напрями формування державної політики в сфері регулювання зовнішньоторговельних операцій у короткостроковому, середньостроковому та стратегічному вимірах. Зовнішньоторговельна політика, яка формується під впливом ризиків та загроз війни, спрямована на розвиток та нарощення обсягів зовнішньої торгівлі з країнами ЄС та США, Японією і Канадою. Пріоритетними напрямками розвитку зовнішньої торгівлі є: оборонно-промисловий комплекс; металургія і металообробка; агропромисловий комплекс; машинобудування; добувна промисловість;

меблева і деревообробна галузі. Також важливе місце визначено для розвитку інноваційних підприємств та наукоємного виробництва, що забезпечить перехід до економіки, що розвивається.

Список використаної літератури:

1. *Бабєць І.Г.* Зовнішньоторговельна безпека регіонів України: внутрішні та зовнішні загрози в умовах воєнного стану / *І.Г. Бабєць* // Регіональна економіка. – 2022. – № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://re.gov.ua/re202202/re202202_101_BabetsIH.pdf.
2. *Босак А.О.* Застосування теорії Хекшера-Оліна у процесі повоєнного відновлення економіки України / *А.О. Босак, Д.О. Жила* // Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут». – 2022. – № 23 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/50657/1/EV-2022-23_p26-33.pdf.
3. *Войціцька К.М.* Публічне управління економічним розвитком урбанізованих територій : дис. на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування / *К.М. Войціцька*. – Житомир : Державний університет «Житомирська політехніка», 2023. – 296 с.
4. Товарна структура зовнішньої торгівлі України / Державна служба статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ukrstat.gov.ua/>.
5. *Ксендзук В.В.* Механізми формування та реалізації державної зовнішньоторговельної політики України : монографія / *В.В. Ксендзук*. – Житомир : Вид. О.О. Євенок, 2020. – 352 с.
6. Національна рада з відновлення України від наслідків війни Проект Плану відновлення України Матеріали робочої групи «Аудиту збитків, понесених внаслідок війни», 2022 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://surl.li/feazp>.
7. Національна рада з відновлення України від наслідків війни Проект Плану відновлення України Матеріали робочої групи «Відновлення та розвиток економіки», 2022 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/economic-recovery-and-development.pdf>.
8. Національний банк України Зовнішня торгівля. – 2022 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external>.
9. *Паішукда Т.* Напрями розвитку торгівлі в Україні в умовах воєнного стану / *Т.Паішукда, А.Афенді* // Економіка та суспільство. – 2022. – № 43 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1759/1695>.
10. *Сергієнко Л.В.* Державна політика гарантування безпеки урбанізованих територій : монографія / *Л.В. Сергієнко*. – Житомир : Видавничий дім «Бук-Друк», 2022. – 432 с.
11. Share of exports in GDP. – 2023 [Electronic resource]. – Access mode : <https://w3.unece.org/PXWeb/ru/Table?IndicatorCode=4>.
12. *Олійник О.В.* Державна зовнішньоторговельна політика як об'єкт дослідження в наукових працях українських та закордонних дослідників / *О.В. Олійник, В.В. Ксендзук* // Економіка, управління та адміністрування. – 2020. – № 4 (94). – С. 123–130. DOI: 10.26642/ema-2020-4(94)-123-130.
13. *Олійник О.В.* Державне управління зовнішньоторговельною діяльністю країни в умовах воєнного стану / *О.В. Олійник, В.В. Ксендзук* // Економіка, управління та адміністрування. – 2022. – № 4 (102). – С. 50–60. DOI: 10.26642/ema-2022-4(102)-50-60.
14. *Ievdokymov V.V.* Політики щодо біженців та шукачів притулку: досвід країн Східного партнерства ЄС / *V.V. Ievdokymov, K.V. Shymanska* // Економіка, управління та адміністрування. – 2019. – № 3 (89). – С. 99–105. DOI: 10.26642/ema-2019-3(89)-99-105.
15. *Zahurska-Antoniuk V.F.* Безпекові виклики у геополітичному стані сучасного світу як наслідок пандемії COVID-19 / *V.F. Zahurska-Antoniuk, D.O. Grytsyshen* // Економіка, управління та адміністрування. – 2020. – № 3 (93). – С. 63–69. DOI: 10.26642/ema-2020-3(93)-63-69.

References:

1. Babets, I.H. (2022), «Zovnishnotorhovelna bezpeka rehioniv Ukrainy: vnutrishni ta zovnishni zahrozy v umovakh voiennoho stanu», *Rehionalna ekonomika*, No. 2, [Online], available at: http://re.gov.ua/re202202/re202202_101_BabetsIH.pdf
2. Bosak, A.O. and Zhyla, D.O. (2022), «Zastosuvannia teorii Khekshera-Olina u protsesi povoiennoho vidnovlennia ekonomiky Ukrainy», *Ekonomichnyi visnyk NTUU "Kyivskiy politekhnichnyi instytut"*, No. 23, [Online], available at: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/50657/1/EV-2022-23_p26-33.pdf
3. Voitsitska, K.M. (2023), *Publichne upravlinnia ekonomichnym rozvytkom urbanizovanykh terytorii*, DSc Thesis of dissertation za spetsialnistiu 281 Publichne upravlinnia ta administruvannia, Derzhavnyi universytet «Zhytomyrskya politekhnika», Zhytomyr, 296 p.
4. Derzhavna sluzhba statystyky, *Tovarna struktura zovnishnoi torhivli Ukrainy*, [Online], available at: <https://ukrstat.gov.ua/>
5. Ksendzuk, V.V. (2020), *Mekhanizmy formuvannia ta realizatsii derzhavnoi zovnishnotorhovelnoi polityky Ukrainy*, monohrafiia, Vyd. O.O. Yevenok, Zhytomyr, 352 p.
6. *Natsionalna rada z vidnovlennia Ukrainy vid naslidkiv viiny Proekt Planu vidnovlennia Ukrainy Materialy robochoi hrupy «Audytu zbytkiv, ponosenykh vnaslidok viiny»* (2022), [Online], available at: <http://surl.li/feazp>
7. *Natsionalna rada z vidnovlennia Ukrainy vid naslidkiv viiny Proekt Planu vidnovlennia Ukrainy Materialy robochoi hrupy «Vidnovlennia ta rozvytok ekonomiky»* (2022), [Online], available at: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/economic-recovery-and-development.pdf>

8. *Natsionalnyi bank Ukrainy Zovnishnia torhivlia* (2022), [Online], available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external>
9. Pashkuda, T. and Afendi, A. (2022), «Napriamy rozvytku torhivli v Ukraini v umovakh voiennoho stanu», *Ekonomika ta suspilstvo*, No. 43, [Online], available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1759/1695>
10. Serhienko, L.V. (2022), *Derzhavna polityka harantuvannia bezpeky urbanizovanykh terytorii*, monohrafiia, Vydavnychiy dim «Buk-Druk», Zhytomyr, 432 p.
11. *Share of exports in GDP* (2023), [Online], available at: <https://w3.unece.org/PXWeb/ru/Table?IndicatorCode=4>
12. Oliinyk, O.V. and Ksendzuk, V.V. (2020), «Derzhavna zovnishnotorhovelna polityka yak ob'ekt doslidzhennia v naukovykh pratsiakh ukrainskykh ta zakordonnykh doslidnykiv», *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*, No. 4 (94), pp. 123–130, doi: 10.26642/ema-2020-4(94)-123-130.
13. Oliinyk, O.V. and Ksendzuk, V.V. (2022), «Derzhavne upravlinnia zovnishnotorhovelnoiu diialnistiu krainy v umovakh voiennoho stanu», *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*, No. 4 (102), pp. 50–60, doi: 10.26642/ema-2022-4(102)-50-60.
14. Ievdokymov, V.V. and Shymanska, K.V. (2019), «Polityky shchodo bizhentsiv ta shukachiv prytluku: dosvid krain Skhidnoho partnerstva YeS», *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*, No. 3 (89), pp. 99–105, doi: 10.26642/ema-2019-3(89)-99-105.
15. Zahurska-Antoniuk, V.F. and Grytsyshen, D.O. (2020), «Bezpekovi vyklyky u heopolitychnomu stani suchasnoho svitu yak naslidok pandemii COVID-19», *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*, No. 3 (93), pp. 63–69, doi: 10.26642/ema-2020-3(93)-63-69.

Ксендзук Валентина Віталіївна – доктор наук з державного управління, кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри міжнародних відносин і політичного менеджменту Державного університету «Житомирська політехніка»

<https://orcid.org/0000-0001-7670-7350>.

Наукові інтереси:

- зовнішньоторговельна політика України;
- участь України в міжнародних організаціях.

Власюк Тарас Олександрович – доктор економічних наук Державного університету «Житомирська політехніка».

Наукові інтереси:

- зовнішньоторговельна безпека;
- конкурентоспроможність національних товаровиробників на міжнародних ринках;
- міжнародне економічне співробітництво України.

Сергієнко Ірина Григорівна – аспірант кафедри національної безпеки, публічного управління та адміністрування Державного університету «Житомирська політехніка»

Наукові інтереси:

- сталий розвиток урбанізованих територій;
- публічне управління інклюзивним містом.

Ksendzuk V.V., Vlasiuk T.O., Serhienko I.H.

Assessment of the impact of the Russia's war on the development of foreign trade in goods in the urbanized territories of Ukraine

The article reveals the problems that arose in the field of foreign trade policy formation and implementation as a result of the Russian invasion of the territory of Ukraine. Foreign trade is one of the components of the formation of the national economy, and its state affects the gross national product, the country's balance of payments and other socio-economic indicators of the country's development. Using the methods of analysis and synthesis, comparison and generalization, an analysis of the commodity and geographical structure of foreign trade in goods was carried out before and after the full-scale invasion of Russia into the territory of Ukraine. The consequences of the changes that occurred in the structure of export-import operations were analyzed. Reduction of export and import volumes for almost all groups of goods and reduction of shares of all regions of the world in favor of EU countries. The leading place in the product structure of exports is occupied by goods of agricultural industry, and in imports – mineral products. The directions for the formation of state policy in the field of regulation of foreign trade operations in the short-term, medium-term and strategic dimensions, which are determined by the National Council for the Recovery of Ukraine from the Consequences of the War, are substantiated. Foreign trade policy, which is formed under the influence of risks and threats of war, is aimed at developing and increasing the volume of foreign trade with EU countries and the USA, Japan and Canada. The priority areas of foreign trade development are: defense-industrial complex; metallurgy and metalworking; agro-industrial complex; engineering; mining industry; furniture and woodworking industries. An important place is also defined for the development of innovative enterprises and knowledge-intensive production, which will ensure the transition to a developing economy.

Keywords: state policy; foreign trade; Russia's war against Ukraine; urbanized territories; industry; agriculture; sustainable development.

Стаття надійшла до редакції 09.08.2023.